

ROZPOČTY VEREJNÝCH VYSOKÝCH ŠKÔL AKO SÚČASŤ ROZPOČTU VEREJNEJ SPRÁVY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Kornélia Beličková, Martin Geško

Katedra financií, Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave

Abstrakt: *Autori tohto príspevku sa venujú problematike postavenia verejných vysokých škôl v rozpočte verejnej správy SR v období kedy na Slovensku vznikajú a začínajú sa etablovať súkromné vysoké školy ako ich prirodzená konkurencia. Vysoké školy ponúkajú na Slovensku uchádzačom 69 tisíc voľných miest (69% na dennej a zvyšok v externej forme štúdia). Dvadsiatka verejných vysokých škôl ponúka takmer 64 tisíc miest, približne 4 500 miest ponúka 9 súkromných vysokých škôl a zvyšok je v kompetencii štátnych vysokých škôl.*

Abstract: *Budgets of the public universities as an integral part of the public administration budget of the Slovak Republic*

Authors of the article focus on the position of the public universities within the frame of the public administration budget at the time when the private universities begin to raise and could play a role of a natural competitors for the public universities. Universities in Slovakia can offer study place for approximately 69 thousands of students (69% presence-form, the rest in the distance form of study). Twenty of public universities offer approximately 64 thousands of study places, 9 private universities provide 4500 study places and the rest is provided by the state universities.

Kľúčové slová: *verejné rozpočty, rozpočet verejnej správy, verejné vysoké školy, štátne vysoké školy, súkromné vysoké školy, financovanie vysokých škôl*

Financovanie vysokých škôl na Slovensku je téma veľmi aktuálna predovšetkým z pohľadu potreby reformy celého systému vzdelávania pri daných obmedzeniach zdrojov financovania a pri potrebe zabezpečiť rozvoj systému vzdelávania do budúcnosti.

Vzdelanie na vysokých školách nie je možné z pohľadu teórie považovať za čistý verejný statok ale za statok zmiešaný. Je preto potrebné, aby sa na jeho financovaní v určitej miere podieľal okrem verejného aj súkromný sektor. Zhodnotenie opodstatnenia a úlohy verejných zdrojov (rozpočtov) vo financovaní vysokých škôl v SR ako aj zhodnotenie právneho postavenia rozpočtov vysokých škôl v systéme verejných rozpočtov môže byť vhodným východiskom pre vypracovanie nového kombinovaného systému financovania vysokých škôl.

1. Verejný rozpočet alebo verejné rozpočty?

Vychádzajúc z členenia financií, ktoré je vo finančnej teórii a praxi značne rozšírené, na financie podľa ekonomických sektorov národného hospodárstva, predpokladáme, že v národnom hospodárstve súčasných moderných ekonomík popri sebe existuje¹:

- ⇒ verejný sektor
- ⇒ podnikový sektor

¹ Háčik, V. in Beňová, E. a kol.: *Financie a mena*. Vydavateľstvo EKONÓM, Bratislava 2003, s.42

- ⇒ sektor bankovníctva²
- ⇒ sektor poisťovníctva
- ⇒ zahraničnoekonomický sektor
- ⇒ sektor obyvateľstva.

Verejný sektor je súbor právnických osôb, t.j. orgánov a organizácií, uskutočňujúcich finančné operácie. Súhrn všetkých týchto finančných operácií verejného sektora označujeme súborným pojmom verejné financie. Tieto finančné operácie sa spravidla stanovujú vopred vo forme rozpočtu. Verejný sektor ako jeden zo sektorov národného hospodárstva je financovaný z verejných zdrojov – verejných rozpočtov.

V ďalšom texte sa budeme venovať jednotlivým zložkám sústavy verejných rozpočtov v súlade so zákonom o rozpočtových pravidlách verejnej správy a zákonom o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy, s príručkou na zostavenie návrhu rozpočtu verejnej správy na roky 2005 – 2007, 2006 – 2008 a s návrhom rozpočtu verejnej správy na roky 2005 – 2007 a na roky 2006 – 2008.

Skôr ako budeme hovoriť o jednotlivých zložkách sústavy verejných rozpočtov, radi by sme ozrejmili niekoľko vlastných postrehov. Všetky právne normy a predpisy používajú termín **rozpočet verejnej správy a subjekty verejnej správy**, resp. používajú pojem **verejný rozpočet**.

Pripustíme na úvod pojem rozpočet verejnej správy. Podľa zákona č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy (§ 4 odsek a)) tvorí rozpočet verejnej správy štátny rozpočet na príslušný rozpočtový rok a **súhrn rozpočtov** ostatných subjektov verejnej správy na príslušný rozpočtový rok.

Podľa Príručky na zostavenie návrhu rozpočtu verejnej správy na roky 2005 – 2007 (Finančný spravodajca 6/2004, s. 317 kap. I.) súhrnné údaje rozpočtu verejnej správy budú vychádzať z predložených návrhov **rozpočtov jednotlivých subjektov** verejnej správy, a to štátneho rozpočtu, rozpočtov štátnych fondov, rozpočtov príspevkových organizácií štátu zaradených ŠÚ SR do sektora verejnej správy, rozpočtov verejných vysokých škôl, rozpočtu FNM SR, rozpočtu SPF, rozpočtu Sociálnej poisťovne, rozpočtov zdravotných poisťovní; súčasťou súhrnných údajov rozpočtu verejnej správy sú aj údaje poskytnuté ostatnými subjektami verejnej správy, ktoré sú ŠÚ SR zaradené do sektora verejnej správy – Slovenská konsolidačná, a.s. a Veriteľ, a.s..

Súčasťou sektora verejnej správy je aj súhrnný rozpočet za obce a vyššie územné celky a nimi zriadené rozpočtové organizácie a príspevkové organizácie.

Keďže sme pri výklade problematiky viackrát použili pojem súhrn rozpočtov, resp. návrh rozpočtov, nemôžeme sa stotožniť s používaním pojmu verejný rozpočet pre celú verejnú správu. Môžeme sa stotožniť s pojmom rozpočet verejnej správy, ale pokiaľ rozpočet

² S cieľom koordinovať právne predpisy v bankovej sústave prijala v roku 1977 vtedajšia Rada Európskych spoločenstiev (Rada ES) tzv. Prvú bankovú smernicu Rady ES č. 77/780/EHS z 12. decembra 1977 o koordinácii zákonov, nariadení a právnych predpisov vzťahujúcich sa na zriaďovanie a na prevádzku obchodnej činnosti úverových inštitúcií. Druhá banková smernica Rady ES č. 89/646/EHS z 15. decembra 1989 o koordinácii zákonov, nariadení a právnych predpisov týkajúcich sa zakladania a prevádzkovania obchodnej činnosti úverových inštitúcií, ktorou sa menila a dopĺňala prvá banková smernica, poskytuje úverovým inštitúciám s oprávnením v domovskom štáte, ktoré podlieha bankovému dohľadu príslušného domovského štátu, uznávanie ich bankových licencií v celej Európskej únii (SR – členom od 1.5. 2004). Tretia banková smernica dopĺňa predošlé v oblasti neživotného I životného poistenia, v oblasti investičných spoločností a v oblasti podnikov kolektívneho investovania. Bližšie pozri Malacká, V. in Chovancová, B, Malacká, V, Rendek, P, Trúchly, P, Demjan, V, Vovk, M: Investičné bankovníctvo Vydavateľstvo EKONÓM, Bratislava 2005, s.37

verejnej správy tvorí štátny rozpočet a súhrn rozpočtov ostatných subjektov verejnej správy, potom **je potrebné pri výklade problematiky používať pojem verejné rozpočty**, či sústava verejných rozpočtov. Túto sústavu verejných rozpočtov, niekedy sa používa aj pojem rozpočtová sústava, tvorí niekoľko zložiek, subjektov.

Sústavu verejných rozpočtov tvorí všeobecne:

- ⇒ **nadnárodný rozpočet**
- ⇒ **národný rozpočet a**
- ⇒ **rozpočty nižších vládnych úrovní.**

S aplikáciou na podmienky Slovenskej republiky túto sústavu tvorí:

- ⇒ **nadnárodný rozpočet – rozpočet Európskej únie (1)**
- ⇒ **národný rozpočet – štátny rozpočet (1)**
- ⇒ **rozpočty nižších vládnych úrovní – rozpočty vyšších územných celkov (8)**
a rozpočty obcí (2886)

do sústavy verejných rozpočtov ďalej patria:

- ⇒ **rozpočty štátnych fondov (3)**
- ⇒ **rozpočty štátnych rozpočtových (6626) a príspevkových organizácií (1750)³**
- ⇒ **rozpočet Fondu národného majetku Slovenskej republiky (1)**
- ⇒ **rozpočet Slovenského pozemkového fondu (1)**
- ⇒ **rozpočet Sociálnej poisťovne (1)**
- ⇒ **rozpočty verejných vysokých škôl (20)⁴**
- ⇒ **rozpočty zdravotných poisťovní (7)**
- ⇒ **rozpočet Slovenskej konsolidačnej, a.s. (1)**
- ⇒ **rozpočet Veriteľa, a.s. (1)**
- ⇒ **rozpočet Úradu dohľadu nad zdravotnou starostlivosťou**
- ⇒ **rozpočet Národnej diaľničnej spoločnosti**

2. Rozpočty verejných vysokých škôl

§ právna úprava: *Zákon NR SR č.523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy; Zákon o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok; Opatrenie MF SR, ktorým sa ustanovuje rozpočtová klasifikácia; Vyhláška ŠÚ SR, ktorou sa vydáva štatistická klasifikácia výdavkov verejnej správy, Zákon NR SR č.131/2002 Z. z. z 21. februára 2002 v znení neskorších predpisov.*

V zmysle platnej legislatívy vysoké školy v SR sú vrcholné vzdelávacie, vedecké a umelecké ustanovizne, ktorých **poslaním** je: rozvíjať harmonickú osobnosť, vedomosti, múdrosť, dobro a tvorivosť v človeku a prispievať k rozvoju vzdelanosti, vedy, kultúry a zdravia pre blaho celej spoločnosti. **Hlavnou úlohou** vysokých škôl pri napĺňaní ich poslania je poskytovanie vysokoškolského vzdelávania a tvorivé vedecké bádanie alebo tvorivá umelecká činnosť. Vysoké školy sú právnické osoby.

Vysoké školy:

1. majú výhradné právo na poskytovanie vysokoškolského vzdelávania v rámci akreditovaných študijných programov v troch stupňoch
2. majú výhradné právo prijímať uchádzačov o vysokoškolské vzdelávanie
3. výhradné právo udeľovať akademické tituly a vedecko-pedagogické tituly, používať akademické insígnie a vykonávať akademické obrady

³ Poznámka autorov: Stav podľa ŠÚ SR ku dňu 30.6.2004

⁴ Poznámka autorov: Stav podľa MŠ SR ku dňu 30.11.2004

4. ako právnické osoby vykonávajú výskum a vývoj so sídlom na území Slovenskej republiky pričom využívajú najnovšie poznatky vedy a techniky pri vzdelávaní študentov a zapájajú ich do tvorivej vedeckej činnosti.

Vysoké školy sa podľa charakteru a rozsahu svojej činnosti členia na:

- a) univerzitné vysoké školy,
- b) neuniverzitné vysoké školy.

Univerzitné vysoké školy poskytujú vzdelávanie v študijných programoch všetkých troch stupňov s významným podielom študijných programov druhého stupňa a študijných programov tretieho stupňa. Slovo „univerzita“, prípadne z neho odvodené tvary slov môžu mať vo svojom názve len univerzitné vysoké školy. Univerzitná vysoká škola, ktorá dosahuje vynikajúce výsledky v oblasti vedy a techniky, ako aj pri uskutočňovaní študijných programov tretieho stupňa, sa môže označovať ako výskumná univerzita.

Neuniverzitné vysoké školy sa označujú ako odborné vysoké školy; poskytujú vysokoškolské vzdelávanie prevažne v študijných programoch prvého stupňa.

Vysoké školy v SR sú:

- 1. Verejné vysoké školy
- 2. Štátne vysoké školy
- 3. Súkromné vysoké školy

1. **Verejné vysoké školy** – aj verejné vysoké školy bohoslovecké, bohoslovecké fakulty verejných vysokých škôl a konfesijné verejné vysoké školy

2. **Štátne vysoké školy:**

- *vojenské vysoké školy* (sú štátne rozpočtové organizácie) – Ministerstvo obrany má vo vzťahu k vojenským vysokým školám túto pôsobnosť: prideluje finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu, z kapitoly ministerstva obrany a kontroluje zákonnosť a hospodárnosť pri využívaní finančných prostriedkov poskytnutých zo štátneho rozpočtu a pri hospodárení s majetkom vo vlastníctve Slovenskej republiky, ktorý je v správe vojenskej vysokej školy,
- *policajné vysoké školy* (sú štátne rozpočtové organizácie) – vzdelávajú odborníkov najmä pre Policajný zbor. Môžu na nich študovať aj študenti, ktorí nie sú v služobnom pomere. Na náklady spojené s vysokoškolským vzdelávaním študentov, ktorí nie sú v služobnom pomere alebo v činnej službe, prispieva ministerstvo na základe dohody s Ministerstvom vnútra. Ministerstvo vnútra má vo vzťahu k policajným vysokým školám túto pôsobnosť: prideluje finančné prostriedky štátneho rozpočtu z kapitoly ministerstva vnútra policajným vysokým školám a kontroluje zákonnosť a hospodárnosť pri využívaní finančných prostriedkov poskytnutých zo štátneho rozpočtu a pri hospodárení s majetkom vo vlastníctve Slovenskej republiky, ktorý je v správe policajnej vysokej školy,
- *zdravotnícke vysoké školy* (sú štátne príspevkové organizácie) – vzdelávajú v špecializačnom štúdiu pracovníkov v zdravotníctve so zdravotníckou praxou a študentov, ktorí sa pripravujú pre vybrané kategórie zdravotníckych pracovníkov. Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky má vo vzťahu k zdravotníckym vysokým školám túto pôsobnosť: zriaďuje vedecké pracoviská, pedagogické pracoviská, vývojové pracoviská, hospodárske pracoviská a informačné pracoviská zdravotníckych vysokých škôl a ich fakúlt a kontroluje zákonnosť a hospodárnosť pri využívaní finančných prostriedkov poskytnutých zo štátneho rozpočtu a pri hospodárení s majetkom vo vlastníctve Slovenskej republiky, ktorý je v správe zdravotníckych vysokých škôl,

3. Súkromné vysoké školy

– právnická osoba so sídlom v Slovenskej republike, ktorá bola zriadená alebo založená na vzdelávanie a výskum, je oprávnená pôsobiť ako súkromná vysoká škola, ak jej vláda Slovenskej republiky na to udelila súhlas v mene štátu. Návrh na udelenie štátneho súhlasu predkladá vláde ministerstvo.

Verejná vysoká škola

1. Verejná vysoká škola je verejnoprávna a samosprávna inštitúcia, ktorá sa zriaďuje a zrušuje zákonom. Zákon tiež ustanoví jej názov, začlenenie a sídlo. Ak sa verejná vysoká škola člení na fakulty, pri jej zriadení sa súčasne zriaďujú aj tieto fakulty.
2. Verejná vysoká škola sa môže zlúčiť alebo splynúť len s inou verejnou vysokou školou; rozdeliť sa môže len na iné verejné vysoké školy. Tieto zmeny možno vykonať len zákonom.

Zdroje financovania a rozpočet verejnej vysokej školy

1. Verejná vysoká škola zostavuje svoj rozpočet pozostávajúci z **výnosov a nákladov** na kalendárny rok a hospodári na jeho základe. Verejná vysoká škola vykoná vyúčtovanie svojho hospodárenia po skončení kalendárneho roka a predloží ho ministerstvu v termíne určenom na zúčtovanie finančných vzťahov so štátnym rozpočtom.

Príjmy rozpočtu verejnej vysokej školy sú:

- a) dotácia zo štátneho rozpočtu,
- b) školné,
- c) poplatky spojené so štúdiom,
- d) výnosy z ďalšieho vzdelávania,
- e) výnosy z majetku verejnej vysokej školy,
- f) výnosy z duševného vlastníctva,
- g) výnosy z vlastných finančných fondov,
- h) iné výnosy z hlavnej činnosti verejnej vysokej školy.

Výnosmi verejnej vysokej školy môžu byť aj dotácie z rozpočtov obcí a z rozpočtov vyšších územných celkov.

Náklady verejnej vysokej školy sú náklady potrebné na zabezpečenie jej hlavnej činnosti a rozvoja.

Verejná vysoká škola tvorí najmä tieto finančné fondy:

- a) rezervný fond,
- b) fond reprodukcie,
- c) štipendijný fond,
- d) fond na podporu štúdia študentov so zdravotným postihnutím,
- e) fondy podľa osobitných predpisov.

Finančné fondy verejnej vysokej školy okrem fondov podľa osobitných predpisov sa vytvárajú z kladného celkového hospodárskeho výsledku verejnej vysokej školy = zisk verejnej vysokej školy, z darov, z dedičstva a z výnosov z nich. Účelovo určené peňažné dary sa použijú v súlade s ich určením. Celkový hospodársky výsledok verejnej vysokej školy je súčet jej hospodárskeho výsledku v hlavnej činnosti a hospodárskeho výsledku podnikateľskej činnosti po zdanení.

Verejná vysoká škola použije najmenej 40 % svojho zisku na tvorbu rezervného fondu. **Rezervný fond** sa používa prednostne na vyrovnanie straty z predchádzajúceho roka a na krytie neuhradenej straty z minulých rokov, ak verejná vysoká škola takéto straty vykazuje.

Ak nevykazuje nevyrovnanú stratu z predchádzajúceho roka a neuhradenú stratu z minulých rokov, môže prostriedky rezervného fondu použiť prostredníctvom svojho rozpočtu a na doplnenie ostatných finančných fondov verejnej vysokej školy.

Zdrojom **fondu reprodukcie** sú odpisy hmotného a nehmotného a výnosy z predaja hmotného a nehmotného majetku. Fond reprodukcie sa používa podľa § 17 ods. 3. zákona o vysokých školách.⁵

Zdrojom **štipendijného fondu** sú aj výnosy zo školného a z časti dotácie na sociálnu podporu študentov určenú na sociálne štipendiá a motivačné štipendiá. Štipendijný fond sa používa na poskytovanie štipendií a pôžičiek.

Podrobnosti o vytváraní a použití fondov verejnej vysokej školy ustanovuje všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá ministerstvo.

Verejná vysoká škola môže vykonávať podnikateľskú činnosť. V rámci podnikateľskej činnosti verejná vysoká škola vykonáva za úhradu činnosť nadväzujúcu na jej vzdelávaciu, výskumnú, vývojovú, liečebno-preventívnu, umeleckú alebo ďalšiu tvorivú činnosť alebo činnosť slúžiacu na účinnejšie využitie ľudských zdrojov a majetku. Podnikateľská činnosť nesmie ohroziť kvalitu, rozsah a dostupnosť činností naplňajúcich poslanie verejnej vysokej školy. Náklady na podnikateľskú činnosť musia byť kryté výnosmi z nej. Prostriedky získané touto činnosťou používa verejná vysoká škola na plnenie tých úloh, na ktoré bola zriadená. Verejná vysoká škola vedie podnikateľskú činnosť na samostatnom bežnom účte. Príjmy (výnosy) a výdavky (náklady) z tejto činnosti sa nerozpočtujú. Výnosy z podnikateľskej činnosti sú zdrojom finančných fondov verejnej vysokej školy.

Hospodárenie verejnej vysokej školy

Verejná vysoká škola vedie účtovníctvo podľa osobitného predpisu, finančné prostriedky verejnej vysokej školy sa vedú na účtoch v bankách. Ročná účtovná závierka verejnej vysokej školy musí byť overená audítorom najmenej raz za tri roky. Kontrolu hospodárenia verejnej vysokej školy vykonáva ministerstvo.

Verejná vysoká škola nie je oprávnená na prevzatie ručenia za záväzky inej osoby. Verejná vysoká škola nie je oprávnená uskutočňovať vklady do spoločností, v ktorých sa ručí celým majetkom. Verejná vysoká škola nie je oprávnená vkladať do obchodnej spoločnosti alebo družstva nehnuteľný majetok, ktorý získala prevodom od štátu, a finančné prostriedky získané dotáciou zo štátneho rozpočtu. Podmienkou peňažných vkladov alebo nepeňažných vkladov do iných právnických osôb je určenie pravidiel vnútorným predpisom verejnej vysokej školy.

3. Financovanie vysokých škôl

Pôsobnosť ústredných orgánov štátnej správy pri financovaní vysokých škôl.

Verejné vysoké školy a štátne vysoké školy sú v rozhodujúcej miere financované zo štátneho rozpočtu tak, že zo štátneho rozpočtu sa prostriedky poskytujú

- a) verejným vysokým školám prostredníctvom kapitoly ministerstva školstva alebo iných ministerstiev,
- b) vojenským vysokým školám prostredníctvom kapitoly ministerstva obrany,
- c) policajným vysokým školám prostredníctvom kapitoly ministerstva vnútra,
- d) zdravotníckym vysokým školám prostredníctvom kapitoly ministerstva zdravotníctva.

⁵ Rozsah obstarávania hmotného a nehmotného majetku verejnej vysokej školy vrátane jeho technického zhodnotenia je určený výškou prostriedkov vo fonde reprodukcie, výškou prostriedkov získaných z prijatých úverov a objemom kapitálových prostriedkov zo štátneho rozpočtu poskytnutých vo forme dotácie.

Zo štátneho rozpočtu možno poskytnúť dotáciu aj súkromnej vysokej škole. Dotácia zo štátneho rozpočtu súkromnej vysokej škole sa poskytuje prostredníctvom kapitoly ministerstva školstva.

3.1 Financovanie verejných vysokých škôl

Hlavným zdrojom financovania verejnej vysokej školy sú dotácie zo štátneho rozpočtu podľa osobitného predpisu. Na pokrytie výdavkov potrebných na svoju činnosť verejná vysoká škola využíva aj ďalšie zdroje. Ministerstvo poskytuje verejnej vysokej škole dotácie na uskutočňovanie akreditovaných študijných programov, na výskumnú, vývojovú alebo umeleckú činnosť, na rozvoj vysokej školy a na sociálnu podporu študentov. Ministerstvo poskytuje verejnej vysokej škole dotácie na základe zmluvy. Zmluva má formu predpísanú ministerstvom a obsahuje okrem identifikačných údajov zmluvných strán najmä

- a) účel, na ktorý sa dotácie poskytujú, a ďalšie podmienky ich použitia,
- b) objem dotácií vrátane objemu ich jednotlivých častí,
- c) čas a spôsob poskytnutia dotácií,
- d) dátum, do ktorého príjemca predloží poskytovateľovi zúčtovanie dotácií.

Pri určovaní dotácie na uskutočňovanie akreditovaných študijných programov je rozhodujúci počet študentov, počet absolventov, ekonomická náročnosť uskutočňovaných študijných programov, začlenenie vysokej školy, kvalita a ďalšie hľadiská súvisiace so zabezpečením výučby. Dotácia sa poskytuje v rozsahu ustanovenom zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok.

Dotácia na výskumnú, vývojovú alebo umeleckú činnosť pozostáva z priamej podpory na rozvoj vedy a techniky a z účelových prostriedkov na riešenie úloh výskumu a vývoja. Spôsob určenia celkového objemu priamej podpory na rozvoj vedy a techniky pre všetky vysoké školy a spôsob pridelovania účelových prostriedkov na riešenie úloh výskumu a vývoja sú upravené osobitným predpisom. Pri určovaní dotácie na výskumnú, vývojovú alebo umeleckú činnosť je rozhodujúca výskumná, vývojová alebo umelecká kapacita vysokej školy, dosiahnuté výsledky v oblasti vedy, techniky alebo umenia, hodnotenie výskumnej, vývojovej, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti vysokej školy a začlenenie vysokej školy.

Dotácia na rozvoj vysokej školy sa určuje na základe výberového konania, v ktorého rámci jednotlivé vysoké školy predkladajú ministerstvu projekty na uskutočňovanie svojich rozvojových programov. Pri tomto výberovom konaní sa berie do úvahy kvalita predkladaných projektov, dlhodobý zámer ministerstva a dlhodobý zámer verejnej vysokej školy.

Dotácia na sociálnu podporu študentov vychádza z nárokov študentov a pri nenárokových položkách sociálnej podpory z možností štátneho rozpočtu. Na časť dotácie vychádzajúcu z nárokov študentov má vysoká škola právny nárok. Postup na určenie konkrétnej dotácie ustanovuje všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá ministerstvo po dohode s Ministerstvom financií SR. Ministerstvo vo svojom publikačnom prostriedku zverejňuje dotácie jednotlivým verejným vysokým školám na príslušný kalendárny rok do 60 dní po schválení štátneho rozpočtu. Zostatok dotácií na uskutočňovanie akreditovaných študijných programov, na výskumnú, vývojovú alebo umeleckú činnosť a na rozvoj vysokej školy nevyčerpaný ku koncu kalendárneho roku môže vysoká škola použiť v nasledujúcom kalendárnom roku, ak dodržala podmienky uvedené v zmluve o dotácii. Tento zostatok nemá vplyv na pridelovanie dotácií na nasledujúci rok. Zostatok časti dotácie na sociálnu podporu študentov pridelenej na pokrytie zákonných nárokov študentov nevyčerpaný ku koncu

kalendárneho roku prechádza do nasledujúceho roku. Tento zostatok sa stáva súčasťou dotácie na sociálnu podporu študentov v nasledujúcom kalendárnom roku.

3.2 Financovanie štátnych vysokých škôl

Štátne vysoké školy sú financované podľa osobitných predpisov. Na štátnych vysokých školách sa neplatí školné, ak zákon neustanovuje inak.

3.3 Financovanie súkromných vysokých škôl

Súkromná vysoká škola si zabezpečuje finančné prostriedky na svoju vzdelávaciu, výskumnú, vývojovú alebo umeleckú a ďalšiu tvorivú činnosť. Ministerstvo môže po vyjadrení orgánov reprezentácie vysokých škôl a so súhlasom vlády poskytnúť súkromnej vysokej škole na základe jej žiadosti dotácie na uskutočňovanie akreditovaných študijných programov, na výskumnú, vývojovú alebo umeleckú činnosť ako neúčelovú priamu podporu a na rozvoj vysokej školy. Súkromná vysoká škola môže dostať účelové prostriedky na riešenie projektov výskumu a vývoja; spôsob ich pridelovania je upravený osobitným predpisom. Ministerstvo poskytuje súkromnej vysokej škole dotáciu na sociálnu podporu študentov. Na časť dotácie vychádzajúcu z nárokov študentov má súkromná vysoká škola právny nárok.

Školné a poplatky spojené so štúdiom na verejnej vysokej škole

Základom na určenie školného a poplatkov spojených so štúdiom na verejnej vysokej škole je 10% z priemernej sumy pripadajúcej na jedného študenta denného štúdia z celkových bežných výdavkov poskytnutých ministerstvom verejným vysokým školám zo štátneho rozpočtu v rámci rozpisu schváleného rozpočtu v predchádzajúcom kalendárnom roku. Základ sa vzťahuje na akademický rok, ktorý začína v danom kalendárnom roku. Študenti v študijnom programe prvého stupňa, v študijnom programe druhého stupňa alebo v študijnom, ktorí neprekročili štandardnú dĺžku štúdia ustanovenú pre študijný program, školné neplatia. Ak študent študuje študijný program prvého stupňa, študijný program druhého stupňa alebo študijný program dlhšie, ako je štandardná dĺžka štúdia, bez vážneho dôvodu, ktorým môžu byť, napríklad, zdravotné dôvody, je povinný uhradiť vysokej škole za každý ďalší rok štúdia ročné školné určené vysokou školou. Ročné školné nesmie presahovať päťnásobok základu. Pre študijné programy uskutočňované na fakulte určuje ročné školné vysoká škola na návrh fakulty. Za dobu štúdia sa považuje celková doba, počas ktorej bol študent zapísaný na štúdium zodpovedajúceho stupňa študijného programu na niektorej z verejných vysokých škôl v Slovenskej republike. U študentov študijného programu prvého stupňa sa do doby štúdia započítava aj doba, počas ktorej bol študent zapísaný na štúdium študijného programu. U študentov študijného programu druhého stupňa sa do doby štúdia započítava aj doba, počas ktorej bol študent zapísaný na štúdium študijného programu. Doba štúdia sa zaokrúhľuje na celé akademické roky smerom nahor. Toto ustanovenie sa vzťahuje aj na študentov štátnych škôl.

Študenti dennej formy štúdia doktorandských študijných programov školné neplatia.

Pre cudzincov určí školné za študijné programy všetkých stupňov a poplatky spojené so štúdiom vysoká škola. U študentov študujúcich v rámci medzištátnych zmlúv sa školné a poplatky spojené so štúdiom riadia ustanoveniami týchto zmlúv. Ustanovenie sa nevzťahuje na cudzincov s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky.

Verejná vysoká škola môže požadovať od uchádzačov o štúdium poplatok za materiálne zabezpečenie prijímacieho konania. Poplatok je odvodený od skutočných nákladov vysokej školy spojených s týmito úkonmi. Jeho výška nesmie presiahnuť 25% základu na určenie školného. Verejná vysoká škola môže požadovať poplatok za úkony spojené so zabezpečením rigorózneho konania a s obhajobou rigorózne práce. Výšku poplatku možno určiť do 150% základu podľa vyššie uvedeného.

Verejná vysoká škola môže požadovať poplatok za úkony spojené s vydaním diplomu o priznaní akademického titulu absolventom magisterského štúdia, ktorí vykonali rigoróznú skúšku. Poplatok nesmie presiahnuť 30% základu. Verejná vysoká škola môže požadovať poplatky za vydanie dokladov o štúdiu a ich kópií, za vydanie dokladov o absolvovaní štúdia, ak sú požadované v cudzom jazyku, a za vydanie kópií dokladov o absolvovaní štúdia. Výšku poplatkov určuje vnútorný predpis vysokej školy a je odvodená od skutočných nákladov vysokej školy spojených s týmito úkonmi. Výška poplatku je určená vnútorným predpisom verejnej vysokej školy, odvodená od skutočných nákladov vysokej školy spojených s týmto úkonom okrem poplatku za uznávanie dokladov o vzdelaní vydávaných mimo členských štátov na účely výkonu regulovaných povolání a regulovaných odborných činností, ktorý je 3000,- Sk Verejná vysoká škola zverejní najneskôr dva mesiace pred posledným dňom určeným na podávanie prihlášok na štúdium školné a poplatky spojené so štúdiom na nasledujúci akademický rok. Formu platenia a splatnosť poplatkov určí štatút verejnej vysokej školy. Rektor môže školné a poplatky spojené so štúdiom znížiť, odpustiť alebo odložiť termíny ich splatnosti s prihliadnutím na študijné výsledky, sociálnu a zdravotnú situáciu študenta alebo na iné skutočnosti hodné osobitného zreteľa podľa zásad uvedených v štatúte vysokej školy. Školné a poplatky spojené so štúdiom sú príjmom vysokej školy. Najmenej 40% príjmov zo školného, je príjmom štipendijného fondu verejnej vysokej školy. Tú časť príjmov zo školného, ktorá nie je príjmom štipendijného fondu verejnej vysokej školy, možno použiť len na plnenie hlavných úloh vysokej školy v oblasti vysokoškolského vzdelávania. Na poplatky spojené so štúdiom sa nevzťahujú všeobecné predpisy o správnych poplatkoch.

Školné a poplatky spojené so štúdiom na súkromnej vysokej škole

Školné a poplatky spojené so štúdiom na súkromnej vysokej škole určí súkromná vysoká škola vo svojom vnútornom predpise. Súkromná vysoká škola zverejní najneskôr dva mesiace pred posledným dňom určeným na podávanie prihlášok na štúdium školné a poplatky spojené so štúdiom na nasledujúci akademický rok.

Systém sociálnej podpory študentov

Sociálna podpora študentom sa poskytuje **priamou a nepriamou formou**. Priamou formou sociálnej podpory sú štipendiá. Nepriamou formou sociálnej podpory sú najmä tieto služby:

- a) stravovanie a ubytovanie podľa možnosti s poskytnutím príspevku na náklady spojené so stravovaním a ubytovaním,
- b) finančná podpora a organizačná podpora športových činností a kultúrnych činností.

Do systému sociálnej podpory patrí aj poskytovanie zvýhodnených pôžičiek študentom. Každý študent má právo uchádzať sa o služby systému sociálnej podpory, ak spĺňa podmienky predpísané na ich poskytnutie.

Pri počte uchádzačov o niektorú z nenárokových služieb presahujúcom jej celkovú kapacitu sa služba poskytne uchádzačom podľa kritérií vopred určených vysokou školou, ktoré zohľadnia najmä sociálnu situáciu a študijný prospech uchádzača. Ak študent využil služby systému sociálnej podpory na iný účel, než na aký sú určené, alebo ak ich využil napriek tomu, že na ne nemá nárok, alebo ak iným spôsobom túto podporu zneužil, dopúšťa sa disciplinárneho priestupku.

4. Štipendiá

Vysoká škola poskytuje študentom štipendiá:

- a) z prostriedkov poskytnutých na tento účel zo štátneho rozpočtu,
- b) z vlastných zdrojov prostredníctvom štipendijného fondu,

Štipendiá z prostriedkov štátneho rozpočtu

Študentom študijných programov prvých dvoch stupňov a študijných programov, ktorí majú trvalý pobyt v Slovenskej republike, sa na základe splnenia ustanovených podmienok priznáva sociálne štipendium. Sociálne štipendium prispieva na úhradu nákladov spojených so štúdiom. Na sociálne štipendium má študent právny nárok. Sociálne štipendium možno priznať len študentom prvého štúdia v každom zo stupňov, a to najviac na obdobie nepresahujúce štandardnú dĺžku štúdia. Pre priznanie sociálneho štipendia je rozhodujúci príjem študenta a s ním spoločne posudzovaných osôb. Hranica príjmu na vznik nároku na sociálne štipendium a výška sociálneho štipendia sa odvodzuje zo súm životného minima určených osobitným predpisom. Príjem rozhodujúci na posúdenie nároku na sociálne štipendium, okruh spoločne posudzovaných osôb, hranicu príjmu na vznik nároku na sociálne štipendium, jeho výšku pre jednotlivé formy štúdia a ďalšie podrobnosti o priznávaní sociálneho štipendia ustanoví všeobecne záväzný právny predpis, ktorý vydá ministerstvo.

Štipendiá z vlastných zdrojov vysokej školy

Vysoká škola priznáva v rámci možností študentom štipendiá z vlastných zdrojov, najmä za vynikajúce plnenie študijných povinností, dosiahnutie vynikajúceho výsledku v oblasti štúdia, výskumu, vývoja, umeleckej alebo športovej činnosti alebo ako jednorazovú, či pravidelnú sociálnu podporu. Podmienky na poskytovanie štipendií určuje štipendijný poriadok vysokej školy alebo štipendijný poriadok fakulty.

Podpora študentov so zdravotným postihnutím

Vysoká škola v rámci svojich možností poskytuje osobitnú podporu pri vysokoškolskom štúdiu študentom so zdravotným postihnutím.

Študentské pôžičky

Študentom sa poskytujú pôžičky zo Študentského pôžičkového fondu podľa osobitných predpisov. Štát utvára podmienky na poskytovanie pôžičiek študentom s dotovaným úrokom a odloženým splácaním. Vysoká škola môže svojim študentom poskytovať pôžičky zo štipendijného fondu. Podrobnosti určí štipendijný poriadok vysokej školy. Účelom študentských pôžičiek je prispievať na pokrytie nákladov spojených so štúdiom a na uspokojovanie sociálnych potrieb.

Záver

Spolu s prebiehajúcou transformáciou spoločnosti v súčasnosti výrazne narastá význam vzdelania a vzdelávania, a to predovšetkým vysokoškolského vzdelávania. Tento rast významu v podobe vyšších spoločenských nárokov kladených na množstvo a kvalitu vzdelávania kladie nové nároky na systém financovania a organizáciu poskytovania verejných vzdelávacích služieb.

Existujúce postavenie vysokých škôl v systéme rozpočtov verejnej správy je možné označiť ako za rigidné, čo znamená, že systém financovania vysokých škôl z verejných zdrojov v rámci uvedených zákonných pravidiel nie je schopné v plnej miere zabezpečiť požadovanú mieru rozvoja systému vzdelávania a pružne reagovať na zmeny v požiadavkách spoločnosti na kvalitu vzdelávania na najvyššom stupni.

Uvedený problém však presahuje rozpočtovú úroveň, z ktorej sa priamo financuje vysoké školstvo. Zmysluplná reforma financovania verejných statkov a služieb musí vychádzať z najvyššej úrovne verejného financovania, tzn. z úrovne štátneho rozpočtu (ďalej len ŠR).

Komplexná reforma verejných financií spočíva v prehodnotení **systemu príjmov a výdavkov verejných rozpočtov**, teda v zadefinovaní priorit (prioritne sa musí zohľadniť obligatornosť výdavkov - pričom tento proces **definovania priorit veľmi úzko nadväzuje na definovanie programov rozpočtových kapitol**).

Za *systemové opatrenia* v reforme verejných financií považujeme:

- **modernizáciu prípravy ŠR**
- **programové rozpočtovanie**
- **strednodobý rozpočtový výhľad**
- **manažment verejných rozpočtov**
- **finančnú decentralizáciu**
- **prípravu štátnej pokladnice**
- **modernizáciu prípravy ŠR.**

Kontaktné adresy:

doc. Ing. Kornélia Beličková, PhD.
Katedra financií
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta č.1
852 35 Bratislava
+421 – 2 – 67291 333
belickov@euba.sk

Ing. Martin Geško
Katedra financií
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta č.1
852 35 Bratislava
+421 – 2 – 67291 359
mgesko@centrum.sk